

УДК 621.833.031

**РОЗРОБКА КРИТЕРІЮ ВІБРОСТІЙКОСТІ СИЛОВИХ
ТРЬОХХВИЛЬОВИХ ЗУБЧАСТИХ ПЕРЕДАЧ**

**Маргуліс М.В., д.т.н., проф.¹⁾, Приймаков О.Г., к.т.н., проф.²⁾,
Градиський Ю.О., к.т.н., доц.³⁾**

¹⁾ Приазовський державний технічний університет, м. Маріуполь;

²⁾ Харківський національний університет цивільного захисту України;

³⁾ Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка)

*В статті зроблена спроба розробити критерій вібростійкості силової
хвильової зубчастої передачі з використанням складеного металополімерного*

гнучкого колеса як конструктивно-ортотропної оболонки. Критеріальна оцінка створена в області припустимих частот, амплітуд коливань.

Постановка проблеми. Сучасна тенденція вітчизняного і закордонного машинобудування – створення і оптимізація конструкцій хвильових зубчастих механізмів саме в силовому виконанні [1-5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для силових трьоххвильових зубчастих і фрикційних передач дана проблематика не освітлена, що і спонукало авторів написати дану статтю, в зв'язку з її актуальністю і практичною доцільністю.

Мета статті. Створити реальний критерій вібростійкості силових трьоххвильових зубчастих передач з використанням двошарового металополімерного гнучкого колеса, що представляє собою конструктивно-ортотропну металополімерну оболонку, навантажену в площині генератора хвиль (хвилеутворювача) довільною системою зовнішніх сил і моментів з урахуванням можливого перевантаження.

Виклад основного матеріалу. Трьохдисковий генератор хвиль (ТДГХ) силової хвильової зубчастої передачі (СХЗП) являє собою багатомасову динамічну систему, що включає до свого складу ексцентриковий вал (ЕВ) і три диски рівного діаметра, які котяться по внутрішній поверхні гнучкого колеса, покритого полімерним шаром. Така конструкція є конструктивно і технологічно здійсненою, причому вона забезпечує необхідну працездатність СХЗП. Головне завдання конструктивно-технологічної служби – забезпечення номінального регламенту експлуатації СХЗП.

Це дозволяє збільшити площу ы зменшує питомий тиск на контактуючих поверхнях дисків і металополімерного гнучкого зубчастого колеса (МГЗК), по якому вони котяться, створюючи хвилю деформації зубвінця МГЗК і переміщення його відносно зубів жорсткого колеса. ЕВ і диски встановлені на підшипниках кочення, причому шийки крайніх і середнього дисків ексцентрично зміщені в протилежних напрямках. ГХ одержує обертання від

сполучної ланки, що зв'язує його з електродвигуном, а диски обертаються відносно власних осей і в переносному русі разом з ЕВ відносно МГЗК.

На рис. 1 представлена розрахункова динамічна схема ГХ для аналізу частоти власних крутильних коливань, де позначено: φ_{EB} і $\varphi_{\partial 0}$ - кути повороту ексцентрикового вала і диска відносно власних осей; x_{∂} - радіальне переміщення дисків; m_{EB} і $m_{CP (KP)}$ - маси ЕВ одного з трьох дисків; I_{EB} - момент інерції ЕВ відносно власної осі; $I_{\partial 0}$ і $I_{\partial \Pi}$ - момент інерції диска відносно власної осі і осі ЕВ (в переносному русі); $j_{KP}^{\{}$ - крутильна жорсткість генератора хвиль; e - ексцентриситет установки дисків відносно осі ЕВ.

Параметри $\varphi_{\partial 0}$ і x_{∂} (див. рис. 1) можна визначити як [6, 7]:

$$\varphi_{\partial 0} = \varphi_{EB} \left(1 + \frac{2e}{d_{\partial}} \right), \quad (1)$$

$$x_{\partial} = 2\omega_0 \sin^2 \varphi_{EB}, \quad (2)$$

де ω_0 - максимальна амплітуда переміщень точок поверхні ГК при деформуванні його ГВ овалоподібної форми.

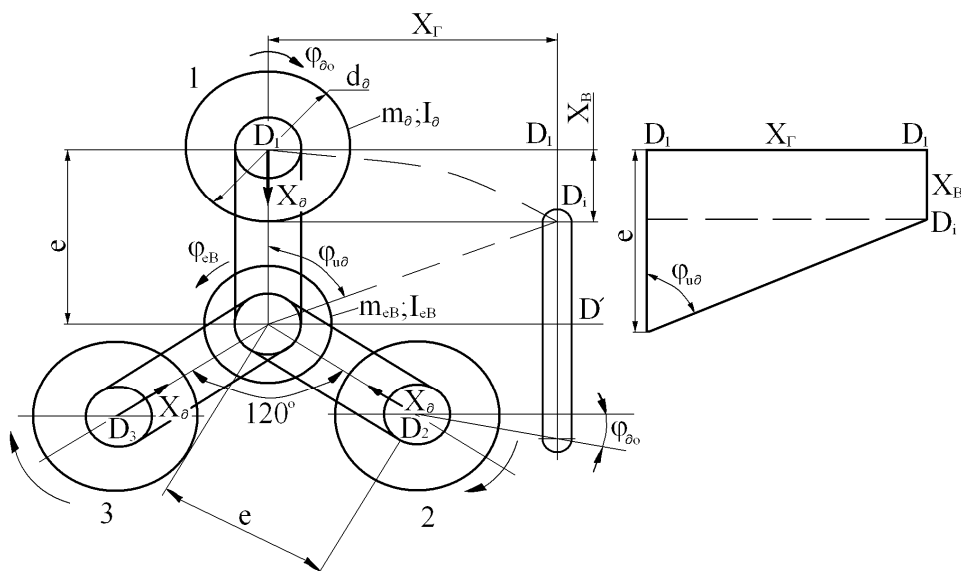

Рисунок 1 – Розрахункова динамічна схема для аналізу власних крутильних і поперечних коливань трьохдискового генератора хвиль СХЗП з металополімерним ГК

При малих кутах φ_{EB} величину $\sin^2 \varphi_{EB}$ можна замінити величиною φ_{EB}^2 і

формулу (2) представити як:

$$x_{\partial} = A \varphi_{E\Phi}, \quad (3)$$

де $A = 2 \omega_0$.

З [4, 5] випливає, що A_{max} і A_{min} для СХЗП визначається як:

$$\begin{cases} A_{max} = (0,00043 \dots 0,0002) \frac{\pi}{\delta}; \\ A_{min} = 0,0043 \pm 0,002 = 0,0063 \dots 0,00576 \text{ мм.} \end{cases}$$

де δ – логарифмічний декремент загасання власних коливань.

Розглянемо далі кінетичну T_{KP}^{GX} і потенційну Π_{KP}^{GX} енергії ланок МГК.

Кінетичну енергію можна представити як:

$$T_{KP}^{GX} = \frac{I_{EB} \dot{\varphi}_{EB}^2}{2} + 2 I_{\partial 0} \dot{\varphi}_{EB}^2 + \frac{2 I_{\partial 0} \varphi_{\partial 0}^2}{2} + \frac{2 m_{\partial(CP, KP)} x_{\partial}^2}{2}. \quad (4)$$

Після підстановки значень $\varphi_{\partial 0}$ (1) і x_{∂} (2) і інших перетворень формулу (4) можна виразити як:

$$T_{KP}^{GX} = 0,5 I_{EB} \dot{\varphi}_{EB}^2 + 0,5 I_{\partial 0} \varphi_{EB}^2 + 0,5 I_{\partial \Pi} \left(1 + \frac{2e}{d_{\partial}}\right)^2 \dot{\varphi}_{EB}^2 + 0,5 m_{\partial} A^2 \dot{\varphi}_{EB}^2. \quad (5)$$

Потенційну енергію деформації ланок генератора записуємо у вигляді:

$$\Pi_{KP}^{GX} = 0,5 C_{\varphi}^{GX} \varphi_{EB}^2 = j_{KP}^{GX} \varphi_{EB}^2, \quad (6)$$

де C_{φ}^{GX} - пружні сили деформації ланок ГХ.

Для динамічного аналізу використаємо рівняння Лагранжа другого роду в часткових похідних:

$$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial T}{\partial \dot{\varphi}} \right) - \frac{\partial T}{\partial \varphi} = - \frac{\partial \Pi}{\partial \varphi}. \quad (7)$$

Взявши часткові похідні і продиференціювавши складові рівняння (7)

після підстановки їх значень, одержимо:

$$\frac{\partial T_{KP}^{GX}}{\partial \dot{\varphi}} = \left[I_{EB} + I_{\partial 0} + I_{\partial \Pi} \left(1 + \frac{2e}{d_{\partial}} \right)^2 + m_{\partial} A^2 \right] \dot{\varphi}_{EB};$$

$$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial T_{KP}^{GX}}{\partial \dot{\varphi}} \right) = \left[I_{EB} + I_{\partial 0} + I_{\partial \Pi} \left(1 + \frac{2e}{d_{\partial}} \right)^2 + m_{\partial} A^2 \right] \ddot{\varphi}_{EB};$$

$$\frac{\partial T_{KP}^{GX}}{\partial \varphi} = 0; \quad \frac{\partial \Pi_{KP}^{GX}}{\partial \dot{\varphi}} = C_{\varphi} \varphi_{EB} = j_{KP}^{GX} \varphi_{EB}.$$

Після відповідних підстановок і перетворень складових у рівнянні (7) воно прийме вигляд:

$$\left[I_{EB} + I_{\partial 0} + I_{\partial \Pi} \left(1 + \frac{2e}{d_{\partial}} \right)^2 + m_{\partial} A^2 \right] \ddot{\varphi}_{EB} + j_{KP}^{GX} \varphi_{EB} = 0.$$

Закон зміни кута φ_{EB} при овалоподібній формі генератора хвиль, відповідно до експериментальних досліджень [1, 2], прийемо у вигляді:

$$\varphi_{EB} = \varphi_0 \sin \omega_{KP} t, \quad (8)$$

де φ_0 і ω_{KP} - амплітуда і кругова частота коливань кута φ_{EB} ; t - поточний час.

Першу і другу похідну від кута φ_{EB} виражаємо як:

$$\dot{\varphi}_{EB} = \omega_{KP} \varphi_0 \cos \omega_{KP} t; \quad \ddot{\varphi}_{EB} = \omega_{KP}^2 \varphi_0 \sin \omega_{KP} t.$$

Після підстановки значень параметрів φ_{EB} , $\dot{\varphi}_{EB}$, $\ddot{\varphi}_{EB}$ в рівняння (7) і деяких перетворень маємо:

$$\omega_{KP}^2 = \left[I_{EB} + I_{\partial 0} + I_{\partial \Pi} \left(1 + \frac{2e}{d_{\partial}} \right)^2 + m_{\partial} A^2 \right] = j_{KP}^{GX}. \quad (9)$$

Тоді кругова частота може бути визначена як:

$$\omega_{KP} = \pm \sqrt{\frac{j_{KP}^{GX}}{I_{EB} + I_{GO} + I_{\partial\Pi} \left(1 + \frac{2e}{d_{\partial}}\right)^2 + m_{\partial} A^2}}. \quad (10)$$

Частоту власних крутильних коливань МГК з урахуванням формули (10) можна визначити по залежності:

$$f_{KP} = \frac{1}{2\pi} \sqrt{\frac{j_{KP}^{GX}}{I_{EB} + I_{\partial 0} + I_{\partial\Pi} \left(1 + \frac{2e}{d_{\partial}}\right)^2 + m_{\partial} A^2}}. \quad (11)$$

Розглянемо далі методику визначення власних поперечних коливань МГК. На рис. 2, б представлена розрахункова схема для аналізу цих коливань МГК, де позначене: x_B , x_G , $\varphi_{0\partial}$ - відповідно вертикальне, горизонтальне і кутове переміщення центрів дисків.

Еквівалентний кут повороту диска відносно власної осі $\varphi_{0\partial}$ можна виразити (див. рис. 1) як:

$$\varphi_{0\partial} = \varphi_{Ц\partial} \left(1 + \frac{2e}{d_{\partial}}\right). \quad (12)$$

При цьому, враховуючи, що $\operatorname{tg} \varphi_{0\partial} = \frac{x_G}{e - x_B}$, а для малих значень $\varphi_{0\partial}$ можна прийняти - $\operatorname{tg} \varphi_{0\partial} \approx \varphi_{0\partial}$, і що величина x_B мала (в межах зазору в підшипниках диска), можна прийняти з малою погрішністю - $\varphi_{0\partial} \approx \frac{x_G}{e}$.

Тоді, підставивши це значення $\varphi_{0\partial}$ у формулу (12), одержимо:

$$\varphi_{0\partial} = x_G \left(\frac{1}{e} + \frac{2}{d_{\partial}}\right). \quad (13)$$

З урахуванням отриманих виразів, запишемо вираз для кінетичної і потенційної енергій для МГК при поперечних коливаннях у вигляді:

$$\left. \begin{aligned}
T_{\text{ПОП}}^{\text{ГХ}} &= \left(\frac{m_{\text{ДСР}} + 2m_{\text{ДКР}}}{2} \right) \dot{x}_\Gamma^2 + \frac{m_{\text{ЕВ}} \dot{x}_\Gamma^2}{2} + \frac{(2I_{\text{ДКР}} + I_{\text{ДСР}})}{2} = \\
&= \dot{x}_\Gamma^2 (m_{\text{ДСР}} + 2m_{\text{ДКР}} + 2m_{\text{ЕВ}}) + \frac{(2I_{\text{ДКР}} + I_{\text{ДСР}})}{2} \left(\frac{1}{e} + \frac{2}{d_\delta} \right)^2; \\
\Pi_{\text{ПОП}}^{\text{ГХ}} &= 2 \left(\frac{j_{\text{ПОП}}^{\text{ГХ}} x^2}{2} \right) = j_{\text{ПОП}}^{\text{ГХ}} x_\delta = j_{\text{ПОП}}^{\text{ГХ}} \left(\frac{A}{e} \right)^2 x_\Gamma^2.
\end{aligned} \right\} \quad (14)$$

тут $x_\delta = A \varphi_{\text{ЕВ}} = \frac{A}{e} x_\Gamma$; $A = 2 \omega_0$ і $j_{\text{ПОП}}^{\text{ГХ}}$ - згинна жорсткість ГВ.

Для динамічного аналізу використаємо рівняння Лагранжа другого роду:

$$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial T}{\partial \dot{x}_\Gamma} \right) - \frac{\partial T}{\partial x_\Gamma} = - \frac{\partial \Pi}{\partial x_\Gamma}. \quad (15)$$

Потім виражаємо члени рівняння (15) у вигляді.

$$\frac{\partial T_{\text{ПОП}}^{\text{ГХ}}}{\partial x_\Gamma} = \dot{x}_\Gamma \left[(m_{\text{ДСР}} + 2m_{\text{ДКР}} + m_{\text{ЕВ}}) + (2I_{\text{ДКР}} + I_{\text{ДСР}}) \left(\frac{1}{e} + \frac{2}{d_e} \right) \right];$$

$$\frac{\partial T_{\text{ПОП}}^{\text{ГХ}}}{\partial x_\Gamma} = \varphi_{\text{ЦД}}; \quad \frac{\partial \Pi_{\text{ПОП}}^{\text{ГХ}}}{\partial x_\Gamma} = 2 j_{\text{ПОП}}^{\text{ГХ}} \left(\frac{A}{e} \right)^2 x_\Gamma.$$

Закон руху ГК приймаємо, як і при аналізі крутильних коливань:

$$x_\Gamma = \omega_0 \sin \omega_{\text{ПОП}} t. \quad (16)$$

Взявши першу і другу похідні від x_Γ по (16), одержимо:

$$\dot{x}_\Gamma = \omega_{\text{ПОП}} \omega_0 \cos \omega_{\text{ПОП}} t; \quad \ddot{x}_\Gamma = -\omega_{\text{ПОП}}^2 \omega_0 \sin \omega_{\text{ПОП}} t.$$

Підставивши отримані вирази в рівняння (14), одержимо:

$$\left[(m_{\text{ДСР}} + 2m_{\text{ДКР}} + m_{\text{ЕВ}}) + (2I_{\text{ДКР}} + I_{\text{ДСР}}) \left(\frac{1}{e} + \frac{2}{d_\delta} \right) \right] = \omega_{\text{ПОП}}^2 \omega_0 \sin \omega_{\text{ПОП}} t + 2 j_{\text{ПОП}}^{\text{ГХ}} \left(\frac{A}{e} \right)^2 \omega_0 \sin \omega_{\text{ПОП}} t = 0. \quad (17)$$

З формули (17) одержимо вираз для визначення кругової частоти поперечних коливань ГХ у вигляді:

$$\omega_{\text{ПОП}} = \sqrt{\frac{2 j_{\text{ПОП}}^{\text{ГХ}} \left(\frac{A}{e}\right)^2}{(m_{\text{дСР}} + 2m_{\text{дКР}} + m_{\text{ЕВ}}) + (2I_{\text{дКР}} + I_{\text{дСР}}) \left(\frac{1}{e} + \frac{2}{d_{\delta}}\right)^2}}. \quad (18)$$

Частота власних поперечних коливань ГХ може бути визначена з урахуванням виразу (18) як:

$$f_{\text{ПОП}}^{\text{ГХ}} = \frac{1}{2\pi} \sqrt{\frac{2 j_{\text{ПОП}}^{\text{ГХ}} \left(\frac{A}{e}\right)^2}{(m_{\text{дСР}} + 2m_{\text{дКР}} + m_{\text{ЕВ}}) + (2I_{\text{дКР}} + I_{\text{дСР}}) \left(\frac{1}{e} + \frac{2}{d_{\delta}}\right)^2}}. \quad (19)$$

Допустимість використання формули (11) і (19) для визначення параметрів $f_{\text{КР}}^{\text{ГХ}}$ і $f_{\text{ПОП}}^{\text{ГХ}}$ на прикладі ГХ ХЗП привода скребкового конвеєра (ДП ХМЗ “Світло шахтаря”) була підтверджена експериментально за методикою [1]. Розрахункові значення склали $f_{\text{КР}}^{\text{ГХ}} = 0,92 \text{ Гц}$ і $f_{\text{ПОП}}^{\text{ГХ}} = 0,226 \text{ Гц}$, а отримані експериментально - $f_{\text{КР}}^{\text{ГХ}} = 1,07 \text{ Гц}$ і $f_{\text{ПОП}}^{\text{ГХ}} = 0,258 \text{ Гц}$, тобто збіжність їх задовільна (див. рис. 1).

Уточнимо вплив виду посадки полімерного підкладкового кільця на частоту власних коливань СХЗП.

Для конструкції високомоментних хвильових зубчастих передач (СХЗП) з дисковим генератором хвиль (ГХ) характерна установка в МГЗК підкладного кільця (ПК), що фіксується в осьовому напрямку (див. рис. 2) [4, 5].

Матеріал металевої частини – сталь 40ХНМА, полімерної – поліуретан ПУ-1.

Модуль	m	1,75 мм
Число зубів	Z_{Γ}	201
Вихідний контур	-	ГОСТ 9587-88
Коефіцієнт зсуву вихідного контуру	X_{Γ}	3,278
Розмір по роликах	M_{Γ}	363,469 h_6
Ступінь точності за ГОСТ 9178-89	-	7 С
Діаметр вимірювальних роликів	D	1,302
Допуск на погрішність обкату	$\delta \varphi_{\Sigma}$	90"
Допуск на радіальне биття зубчастого вінця	E_0	0,034

^{3,2} ✓ (✓)

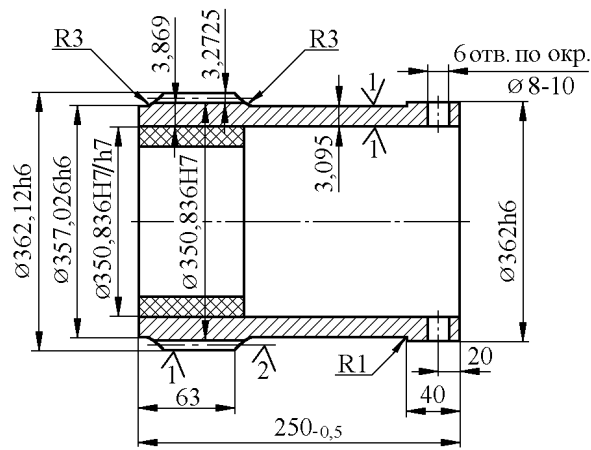

Рисунок 2 – Конструкція МГК: HRC 28...32; вільні розміри по h 12; різностінність оболонки не більше 0,02 мм; контролювати чистоту западин по всіх зубах; гострі крайки закруглити до R 0,3 мм

Розрахункова схема для проектувального розрахунку МГК на міцність наведена на рис. 3, де W_0 – початкова радіальна деформація, Φ – половина кута.

ПК збільшує радіальну жорсткість ГЗК і розвантажує його від контактних напружень, що виникають при коченні дисків ГХ по внутрішній поверхні ГЗК при деформуванні ПК і ГЗК в процесі хвильового зачеплення. В зв'язку зі складним напруженим станом ГЗК при роботі розглянутих ХЗП під навантаженням необхідно строге обґрунтування застосовуваного виду посадки у складальній одиниці ГЗК - ПК. При виборі посадки повинно враховуватися як вплив її на напружений стан, так і на частоту власних коливань вузла ГЗК-ПК з метою виключення резонансу з частотою збуджуючих сил, що виходять від ГХ.

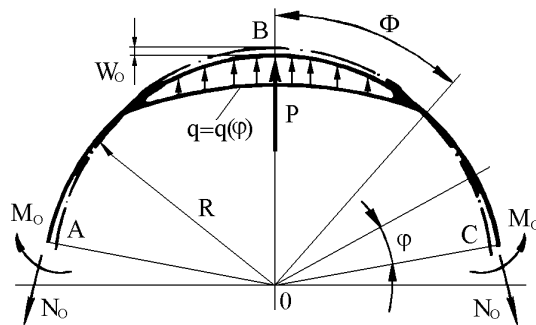

Рисунок 3 – Схема для проектувального розрахунку МГК на міцність

Розглянемо доцільність застосування тієї або іншої посадки ПК в ГЗК. Посадка з гарантованим зазором проста у виконанні, але збільшує сумарну радіальну піддатливість системи ГЗК-ПК-ГХ при передачі навантаження, відповідно зменшуючи глибину заходу зубів у хвильовому зачепленні (ХЗ). Це може порушувати працездатність передачі через вихід зубів (дрібномодульних - 1...2,5 мм) із зачеплення («проскакування зубів»). Посадка з натягом ПК в ГЗК складна через тонкостінність ($t_{cm} \approx (0,01...0,015) D_{cp}$) і великих діаметрів оболонок, розглянутих ХЗП ($D_{cp} = 0,7...2,5$ м). Крім того, натяг створює додаткові напруження розтягнення в важконавантаженій ГЗК. Відомо [2], що зовнішні і внутрішні тиски в з'єднаннях деталей, особливо тонкостінних, впливають на частоти їх власних коливань. Це характерно і для вузла ГЗК-ПК, у якому при посадці з натягом ГЗК має внутрішній, а ПК - зовнішній контактний тиск від ГЗК і контактний тиск від дисків ГХ, що суттєво ускладнює напружений стан деталей, що сполучаються. При роботі в таких умовах вузла ГЗК-ПК частоти власних коливань його, враховуючи великі діаметральні розміри, можуть понизитися до частот власних коливань обурюючих сил від ГХ і привести систему до резонансу.

Дослідимо вплив посадки з натягом на власні частоти ПК, використовуючи енергетичні методи теорії оболонок [6]. Для форми коливань з двома хвилями в окружному напрямку при дисковому МГВ радіальні прогини МГК $\omega_{ПК}$ досить точно апроксимуються виразом:

$$\omega_{ПК} = \omega_0 \cos 2\beta \sin \omega_{ПК} t, \quad (20)$$

де ω_0 - амплітудні значення радіального прогину, визначені при розрахунках ХЗП; β - кут повороту генератора хвиль; $\sin \omega_{ПК} t$ - функція часу; $\omega_{ПК}$ - кругова частота.

Переміщення точок ПК в окружному напрямку $v_{ПК}$ виразимо через радіальний прогин як:

$$v_{ПК} = \left(\frac{\omega_0}{2} \right) \cos 2\beta \sin \omega_{ПК} t. \quad (21)$$

Потенційна енергія деформації ПК визначається з виразу

$$П_{ПК} = \frac{\left[\frac{E I_{ПК}}{2 R_{ПК}} \right] \int_0^{2\pi} \left(\frac{\partial^2 \omega_{ПК}}{\partial \beta^2} + \omega_{ПК} \right) d\beta}{d\beta}, \quad (22)$$

де $I_{ПК}$ - момент інерції поперечного перерізу ПК; E - модуль пружності; $R_{ПК}$ - радіус серединної поверхні підкладного кільця.

Підставивши вираз (21) в (22) одержимо

$$П_{ПК} = \frac{9 E I_{ПК} \pi \omega_0^2 \sin^2 \omega_{ПК} t}{2}. \quad (23)$$

Кінетична енергія підкладного кільця визначається з виразу:

$$T_{ПК} = \left(\frac{\gamma F_{ПК}}{2 g} \right) \int_0^{2\pi} \left[\left(\frac{\partial^2 \omega}{\partial t^2} \right) \omega + \left(\frac{\partial^2 v}{\partial t^2} \right) v \right] R_{ПК} \beta, \quad (24)$$

де γ - щільність матеріалу ПК; $F_{ПК}$ - площа поперечного перерізу ПК; g - прискорення вільного падіння.

З урахуванням виразів (20) і (21) з (24) одержимо:

$$T_{ПК} = \frac{5 \gamma F_{ПК} \pi R_{ПК} \omega_0^2 \sin^2 \omega_{ПК} t}{8 g}. \quad (25)$$

З умов максимумів потенційної і кінетичної енергії одержимо формулу для кругової частоти власних коливань ПК, що не має контактного тиску, у вигляді:

$$\omega_{ПК} = \sqrt{\frac{\frac{36}{5} E I_{ПК} g}{\gamma F_{ПК} R_{ПК}^4}}. \quad (26)$$

По відомій круговій частоті визначаємо частоту власних коливань ПК $f_{ПК}$ у вигляді:

$$f_{ПК} = \frac{\omega_{ПК}}{2\pi} = \frac{1}{2\pi} \sqrt{\frac{36}{5} \frac{E I_{ПК} g}{\gamma F_{ПК} R_{ПК}^4}}. \quad (27)$$

Вплив посадки з натягом у складальній одиниці ГЗК-ПК будемо враховувати у вигляді кінетичної енергії контактного тиску між ГЗК і ПК. Із ПК довжиною $b_{ПК}$ виділимо ділянку розміром в окружному напрямку, рівному $R_{ПК} d\beta$ (рис. 2). Кінетична енергія контактного тиску на елементарній ділянці з врахуванням (20) визначається з виразу:

$$dT_q = \frac{q b_{ПК} R_{ПК} d\beta}{2g} \frac{d\omega^2}{dt^2} \omega = \frac{q b_{ПК} \omega_{ПК}^2 \sin \omega_{ПК} t}{2g} \cos^2 \beta d\beta. \quad (28)$$

Виконавши інтегрування по контуру всієї поверхні ПК, сполученої з ГЗК (рис. 2), одержимо вираз для кінетичної енергії контактного тиску у вигляді:

$$dT_q = \frac{q b_{ПК} R_{ПК} \pi \omega_0^2 \omega_{ПК}^2 \sin \omega_{ПК} t}{2g}. \quad (29)$$

Підставивши вираз (29) у формулу (25) з урахуванням (20) аналогічно вище викладеному, одержимо формулу для визначення власної частоти коливань ПК з урахуванням посадки з натягом у з'єднанні:

$$f_{qПК} = f_{ПК} \sqrt{\frac{1}{(1 + \xi_q)}}, \quad (30)$$

де ξ_q - безрозмірний коефіцієнт, що враховує вплив натягу на власну частоту коливань і визначається як:

$$\xi_q = \frac{4q b_{ПК}}{5\gamma - F_{ПК}}. \quad (31)$$

Виконані нами розрахунки частот власних коливань ПК при розробці ряду силових ХЗП показали наступне [7]:

- використання посадок з натягом у вузлі ГЗК-ПК суттєво знижує параметр $f_{ПК}$ і може ввійти в зону резонансу;

- раціональне з'єднання ПК з ГЗК виконувати по посадці $H7/h7$ (з «нульовим» зазором), яка практично не зменшує глибину заходу зубів у хвильовому зачепленні й сумарну жорсткість ХЗП в площині ГХ-ХЗ;

- порівняння результатів експериментів з розрахунками частот власних коливань складальної одиниці ПК-ГЗК показали задовільну збіжність (8-11%).

Висновки. 1. Отримані залежності по визначенню необхідної посадки в з'єднанні ГЗК-ПК дозволяють виключити явище резонансу і вихід зубів із зачеплення, забезпечуючи надійну працездатність важконавантаженої ХЗП. 2. Отримані залежності для визначення частот власних крутильних і поперечних коливань можуть використовуватися на стадії проектування силових ХЗП з метою прогнозування резонансу частот власних коливань і збурюючих сил і його виключення [2]. 3. Застосування полімерного підкладкового кільця в площині генератора суттєво підвищує надійність і витривалість МГК. 4. Трьоххвильові зубчасті передачі з МГК на сьогоднішній день – найбільш повно забезпечують працездатність СХЗП. 5. Формули (11), (18) і (19) дозволяють говорити про створення критерію вібростійкості СХЗП.

Список літератури

1. Маргулис М.В. Методика определения низших частот собственных колебаний гибких звеньев высокомоментных волновых зубчатых передач // Вестник машиностроения, 1986. - №11. - С. 11 - 14.

2. Маргулис М.В. Создание, исследование и внедрение унифицированных приводов с волновыми зубчатыми передачами для тяжёлых машин // Вклад науки в повышении надёжности и долговечности машин и сооружений. - Киев: Наукова думка, 1990. - С. 78 - 79.

3. Маргулис М.В. Снижение материалоемкости машин. - Киев: Знание, 1985. – 64 с. (Серия VIII «Новое в науке, технике, производстве», № 24).

4. Приймаков А.Г., Воробьев Ю.С., Приймаков Г.А. Теория и

конструирование силовых волновых зубчатых передач / Монография. – Харьков: «Оберіг», 2010. – 352 с.

5. Приймаков А.Г., Градыский Ю.А., Приймаков Г.А. Расчет и проектирование силовых волновых механизмов с позиции трибофатики / Монография. – Харьков: «Оберіг», 2012. – 302 с.

6. Дмитриев В.А. Детали машин. - Л.: Судостроение, 1970. - 192 с.

7. Вольмир А.С. Нелинейная механика пластин и оболочек. - М.: Наука, 1972. – 540 с.

Аннотация

РАЗРАБОТКА КРИТЕРИЯ ВИБРОСТОЙКОСТИ СИЛОВЫХ ТРЕХВОЛНОВЫХ ЗУБЧАТЫХ ПЕРЕДАЧ

Маргулис М.В., Приймаков А.Г., Градыский Ю.А.

В статье предпринята попытка разработать критерий вибростойкости силовой волновой зубчатой передачи с использованием составного металлополимерного гибкого колеса как конструктивно-ортотропной оболочки. Критериальная оценка создана в области допустимых частот, амплитуд колебаний.

Abstract

DEVELOPMENT OF CRITERION OF VIBROFIRMNESS OF POWER THREE-WAVE GEARINGS

Margulis M.V., Priymakov A.G., Gradyskiy Y.A.

An attempt to develop the criterion of vibrofirminess of the power wave gearing with the use of component metalopolimernogo of flexible wheel as konstruktivno-ortotropnoy shells is undertaken In the article. A criterion estimation is created in area of possible frequencies, amplitudes of vibrations.